

● FORORD
● KREDSE

● POLITIK
● ADGANG

● FORMIDLING
● NATURVEJLEDNING

● BØRN OG NATUR
● UNDERVISNING

● INTERNATIONALT
● TIPS OG LOTTO

Friluftsrådets beretning 2010

Friluftsrådet

Indhold

- 1 Friluftsrådet – et Råd i udvikling
- 3 Friluftslivet i kredsene... engagement og viljestyrke
- 6 Når modsatte interesser mødes...
- 9 Adgang og tilgængelighed
- 12 Det handler om mennesker og natur
- 15 Friluftsliv kan mærkes
- 18 Gode historier i naturen
- 19 Børn, natur og friluftsliv
- 21 Flere elever bliver uddannet i miljø og bæredygtighed
- 23 Miljøundervisning på tværs af grænser
- 26 Synlig bæredygtighed
- 28 TIPS... Det gør en forskel
- 31 Friluftsrådets sekretariat
- 32 Medlemsorganisationer
- 33 Bestyrelse

Læs mere om Friluftsrådet
på www.friluftsradet.dk

Friluftsrådets formål er at støtte og opmuntre til friluftsliv og naturforståelse under hensyntagen til natur og miljø. Friluftsrådet skal herunder over for offentligheden varetage såvel de tilsluttede organisationers som den almene befolknings behov for og interesser i et aktivt friluftsliv. Desuden skal Friluftsrådet fungere som rådgivende organ over for de offentlige myndigheder.

Friluftsrådet – et Råd i udvikling

Velkommen til årets beretning. Indledningsvis vil jeg gerne dele mine synspunkter på Friluftsrådets udvikling nu og i fremtiden.

Samfundsudviklingen betyder i disse år, at frivillige i højere grad engagerer sig i projekter med et afgrænset tidsperspektiv. En organisation som Friluftsrådet mærker særligt dette, da en stor del af vores virke er baseret på frivillighed. I fremtiden vil dette afspejles i Friluftsrådets arbejde. Sekretariatet får en opgave med at sikre gode rammer for organisationen af de frivillige. Det er en af de udfordringer, Friluftsrådet skal håndtere i 2011. I forlængelse af udpegningen af 2011 som europæisk frivillighedsår tegner der sig allerede nu en spændende proces og udvikling.

Frivillighed er en værdi, som man skal passe på og pleje

Når mennesker engageret samles om en sag, mødes ofte en bred palet af mennesker, hvor mangfoldigheden i samfundet kan opleves. Oplevelsen af samarbejde trods forskellighed er efter min mening et værdifuldt bidrag til at udvide den enkeltes forståelse for samfund, normer og medmennesker.

Derfor mener jeg, at frivillighed har en stor betydning både for samfund og personlig udvikling. Gennem mit frivillige arbejde i KFUM-Spejderne i Danmark har jeg oplevet, hvad det vil sige at engagere sig i andre mennesker og tage ansvar for omverdenen. Tiden som spejder har tidligt givet mig kompetencer til at organisere, lede og tage ansvar for andre, og i dag, når jeg ser tilbage, har disse kompetencer dannet de første trin i min udvikling som leder og chef og formand for Friluftsrådet.

De værdier, der ligger i frivillighed, skal vi passe på, og det er Friluftsrådet sig særlig bevidst om. I Friluftsrådets bestyrelse er vi alle frivillige og har også frivilligt engagement med i bagagen. Vi er helt bevidste om, at Friluftsrådets kredsarbejde ude i landet bygger på et stort frivilligt arbejde og ansvarsfølelse for vores fælles sag. Det vil jeg gerne sige tak for.

”Op og stå på ølkassen”

Til frivillighed knytter der sig en form for autonomi, hvor rammerne er fleksible. Det er godt og det er med til at udvikle og mangfoldiggøre samfundet. Men det kræver også, at vi tør stille os op og melde ud, og det kræver, at vi tager ansvaret for vores handlinger.

I 2010 har Friluftsrådet været i en spændende udvikling. Vi gennemfører projekter og programmer, der nyder stor anerkendelse blandt samarbejdspartnere og medlemsorganisationer. Der er mange gode initiativer og nye projekter, der iværksættes til glæde for befolkningen. Men der har også været udfordringer, og en af de store for natur og friluftsliv var helt klart de politiske betingelser. Vi oplever stadig oftere, at ord ikke følges op af handling. Budskabet i regeringens politiske aftale Grøn Vækst er godt og stiler mod en bedre og mere tilgængelig natur, men resultatet er vanskeligt at få øje på. Danmark har behov for en ny og forbedret natur. Udfordringen er, at den naturpolitiske dagsorden er forstummet. Derfor må Friluftsrådet tænke og agere strategisk og målrettet.

Bedre adgang

Friluftsrådet arbejder for at skabe bedre adgang til naturen. Desværre er landbrugslandskabet i høj grad lukket land, det gælder både politisk og fysisk. Vi vil gerne i dialog med landbruget, men det kræver, at vi kan genetablere tilliden og troværdigheden. Retorikken skal underbygges af handling. Vi skal være bedre og skarpere til at udvikle gensidige og kreative løsningsmodeller. Derfor synes jeg også, det er vigtigt at understrege, at sammen er vi stærkere. Selvom der er sager, der skiller os, det gælder både blandt Friluftsrådets medlemsorganisationer og i forholdet til vores samarbejdspartnere, så kan interessen for naturen samle os. Vi er nødt til at stå forenede i stedet for at dyrke vores forskelligheder, hvis vi skal have gennemslagskraft og sætte dagsordenen.

Rettidig omhu og udvikling

Mens vores projekter og programmer går derudaf, har hele vores arbejdsgrundlag, vores vedtægter, behov for at blive set efter i sømmene. Det er efterhånden 15 år siden vi udviklede Friluftsrådets "Friluftspolitisk handlingsprogram", og nu er det tid at evaluere og se fremad, og undersøge, hvad det er, vi vil på længere sigt. Vi skal klarlægge vores mission, vision og

strategi. Tiden er inde til, at vi i de kommende år gennemløber denne proces, og jeg glæder mig til at se, hvor det bærer hen.

Velkommen til Friluftsrådets årsberetning 2010. Denne beretning fokuserer både på de emner Friluftsrådet beskæftigede sig med i 2010, men retter også blikket mod 2011, som en naturlig del af Friluftsrådets igangværende arbejde.

Lars Mortensen, formand for Friluftsrådet

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Lars Mortensen'.

Friluftslivet i kredsene... engagement og viljestyrke

I Friluftsrådets kredse fremmer engagerede frivillige året igennem friluftslivet i kommunerne. Kredsbestyrelserne er Friluftsrådets lokale ansigt. De er synlige, idéorienterede og arbejder for friluftslivet lokalt og regionalt. Både i kontakten med myndigheder, embedsmænd og faglige eksperter, argumenterer og målretter kredsbestyrelserne deres indsats. Dette arbejde fortjener stor anerkendelse, da det lykkes både kredsbestyrelserne og repræsentanterne at nå de fælles mål, der styrker Friluftsrådets samlede fundament.

Kredsbestyrelserne er synlige i mange sammenhænge, hvor der er mulighed for at indgå en konstruktiv dialog med både ens- og modsatrettede interesser. Kredsene er repræsenteret i skovbrugerråd, grønne råd og parkbrugerråd. I disse fora opnår Friluftsrådet indflydelse på både store og små emner, og på denne måde påvirkes den lokale og nationale friluftspolitiske udvikling. Et godt eksempel på udviklingen er implementeringen af Friluftsrådets kommunale friluftsoplæg i mange kommuneplanstrategier og kommuneplaner.

Friluftsrådets har 23 lokale kredse, der til sammen dækker Danmarks 98 kommuner.

Evaluering af den decentrale struktur

Årets Fællesmøde 2010 blev holdt på Naturcenter Vestamager ved København. Her fulgte Friluftsrådets bestyrelse og de 23 kredsformænd op på resultaterne fra en evaluering af den nuværende decentrale struktur. Formålet med evalueringen er at sikre og styrke det fremtidige arbejde i kredse og regioner i takt med samfundets udvikling. I evalueringen deltog kredsrepræsentanter, kredsbestyrelser og medlemmer af regionsudvalgene.

81,6 %

konkluderer, at friluftsliv er blevet en del af kommuneplanerne.

74,6 %

har etableret personlig kontakt til kommunernes embedsværk.

Uddrag af evaluering

I 2010 kunne Friluftsrådet præsentere første udgave af et inspirationskatalog. Kataloget beskriver de mange aktiviteter og skriftlige materialer, som Friluftsrådets sekretariat tilbyder kredsbestyrelser, kredsrepræsentanter og medlemsorganisationer som inspiration og støtte til det faglige, politiske og praktiske arbejde.

Inspirationskataloget kan ses på www.friluftsradet.dk

”Vi har stor glæde af at kunne bruge hinandens viden og netværk og kan også dele og udvikle gode ideer. Det er et vigtigt organ, også fordi det er vores mulighed for at rejse sager nedefra i Friluftsrådets bestyrelse. Så jeg synes, samarbejdet i REKU har stor betydning for sammenhængen i Friluftsrådet og de mange forskelligartede sager, vi tager op.”

Poul Erik Pedersen,
Nordsjælland, næstformand REKU 2011

94,87 %

mener, at regionsudvalget bruges som rum for erfaringsudveksling kredsene imellem, og derved som en del af det friluftspolitiske netværk.

Uddrag af evaluering

De fem regionsudvalg og Regionskontaktudvalget

For at skabe kontakt mellem Friluftsrådets kredsbestyrelser i regionerne, og på denne måde drøfte principielle tværgående sager, mødes repræsentanter fra kredsbestyrelserne i et regionsudvalg.

Regionsudvalget har en koordinerende og erfaringsudvekslende rolle og sørger derudover for kontakten til de offentlige regioner. Regionsudvalget koordinerer blandt andet, hvem der indstilles til jordbrugskommissioner, udpeges til skovbrugerråd, vand- og naturråd og andre rådgivende organer, der agerer i eller på tværs af kredsene.

I hvert af de fem regionsudvalg udpeges en person til at sidde i Regionskontaktudvalget (REKU). Formålet med REKU er at være bindeled mellem kredsbestyrelserne og Friluftsrådets bestyrelse, samt at drøfte aktuelle friluftspolitiske sager og interne administrative forhold, som er relevante for både kredsbestyrelserne og Friluftsrådets bestyrelse.

Når modsatte interesser mødes

Friluftsrådets politiske arbejde gør sig især gældende gennem rådgivende udvalg, råd, netværk og andre fora. Herudover fungerer Friluftsrådet også som samarbejdspartner i en række projekter, hvor fælles mål varetages trods modsatrettede interesser. Paraplyen kan i denne sammenhæng både være en fordel og en udfordring, men det er den virkelighed, hvori Friluftsrådet arbejder.

Planlægning, politik og den demokratiske proces

I 2010 har en række nye love og politiske strømninger sat sit præg på det politiske arbejde. Friluftsrådet har mødt en række udfordringer ved at høringsfrister og deadlines har været så korte, at det har været svært i alle tilfælde at inddrage medlemsorganisationer.

I den fysiske planlægning af landskabet skal der ofte integreres mange interesser. Her spiller Friluftsrådet en vigtig rolle som paraplyorganisation, der varetager både medlemsorganisationer og almenhedens interesse for natur og friluftsliv.

I 2010 blev det politiske landskab splittet af en særlig sag. Placeringen af et vindmølletestcenter i Østerild Plantage skabte røre blandt politikere, borgere og grønne organisationer. Friluftsrådet påvirkede processen for at sikre friluftslivet de bedst mulige vilkår. Det endelige resultat er endnu ikke fremkommet, men det er tydeligt, at adgang i høj grad tænkes ind i de nye naturforhold. Udbygningen af fem nye store testcentre for store vindmøller i de kommende år kan også blive et angreb på natur og friluftsliv, og derfor vil Friluftsrådet være særligt opmærksom, når placeringen af centrene kommer i høring.

Gennem samarbejde og dialog med andre grønne organisationer og samarbejdspartnere forventer Rådet fortsat at kunne præge den politiske dagsorden og forbedre friluftslivets vilkår.

Landskabet er i forandring

Friluftsrådet ønsker et bæredygtigt landbrug, der tager ansvar for natur, miljø og friluftsliv. Landbruget står fortsat over for en række udfordringer, der betyder, at natur og miljø påvirkes væsentligt i en negativ retning.

Den politiske aftale om Grøn Vækst er et udtryk for en gennemgående landbrugspolitik, der med relation til en række lovgivninger har til hensigt, at Danmark skal leve op til internationale miljø- og naturforpligtelser. Tankegangen er god, men de konkrete initiativer bør ændres og videreudvikles og ikke blot ende som endnu en landbrugsstøtteordning. Friluftsrådet måtte desværre i 2010 endnu engang konstatere, at der ikke tages højde for den rekreative del i regeringsaftalen. I forhold til politikernes løfte om "... mere og bedre tilgængelig natur" er det yderst beklageligt at konstatere, at intet synes at ske. Hvis man etablerer nye randzoner langs vandløb, mener både Friluftsrådet og andre grønne organisationer, at offentligheden skal have adgang. De nye lysåbne arealer kan skabe en rigere natur med bedre tilgængelighed. Desværre forventes randzonerne i et vist omfang beplantet med meterhøje skæmmende energifgrøder, og det er ligeledes tvivlsomt, om der overhovedet tillades offentligheden adgang til de nye naturarealer.

Et afgørende værktøj i den fysiske planlægning og beskyttelse af landskabet er planloven. Den sikrer, at Danmark fastholder landskabet i en balance mellem by og land og medvirker til at værne om landets natur og miljø. I 2010 blev planlægningsgrundlaget i udkantsområderne i Danmark taget op til overvejelse. Kommuner i yderområderne ønsker

Når modsatte interesser er stærkere sammen

Trods opmærksomheden på biodiversitet fremkom regeringen med et forslag om at forbyde oprettelsen af nye dyrehaver. Dyrehaver bidrager både til en mangfoldig natur og spændende naturoplevelser. Derfor valgte Friluftsrådet i samarbejde med Nepenthes og Dansk Skovforening at tage afstand fra forslaget, som derefter blev trukket tilbage for at blive undersøgt nærmere.

friere rammer til at udvide erhvervsvirksomheder og opføre nye helårsboliger. Det kan betyde en klar ændring af oplevelsen af by og land. Friluftsrådet mener fortsat, at de åbne landskaber og naturarealer i udstrakt grad skal bevares og beskyttes mod bebyggelse.

Friluftslivets naturpolitiske vilkår i 2010

En række aktuelle emner har sat sit præg på det politiske arbejde i organisationen. Udviklingen i naturpolitikken er ikke kun præget af den generelle samfundsøkonomiske udvikling, men også en manglende prioritering af natur og friluftsliv. Denne udfordring møder Friluftsrådet gentagne gange i forbindelse med politiske holdninger og ændringer.

Natura 2000

Med næsten to års forsinkelse er vand- og naturplanerne til Natura 2000-områderne nu i høring. Friluftsrådet har screenet og analyseret forslagene til alle 246 naturplaner. I den kommende tid vil Friluftsrådet kommentere forslagene. Udgangspunktet vil være at foreslå alternative løsninger, der afvejer balancen mellem benyttelse og beskyttelse af naturen. Desværre er vand- og naturplanerne ikke konkrete, hvilket kan medføre, at kommunernes handleplaner får en utilsigtet retning.

Biodiversitet

2010 var FN's biodiversitetsår, og i den anledning udgav Det Grønne Kontaktudvalg bogen "Danmarks Natur 2010", der beskriver tabet af mangfoldigheden i den danske natur. Konventionen om biodiversitet blev vedtaget i 1992, og i dag er den et vigtigt punkt på den internationale dagsorden. Konventionen handler om beskyttelse af naturen, og om en bæredygtig udnyttelse af naturens ressourcer, og den griber derfor fat i sociale og økonomiske emner.

Skovpolitisk Udvalg

Skovpolitisk Udvalg blev nedsat i 2010. Udvalget diskuterer de største udfordringer i dansk skovbrug ud fra tre perspektiver: friluftsliv, biodiversitet og økonomi. Friluftsrådet har sammen med andre primære interessenter fra skovbruget vendt og drejet de mulige anbefalinger, der bedst sikrer Danmarks skove. Udvalgskommissoriet har lagt stor vægt på friluftsliv og på grund af forskellige interesser, har emnet været genstand for en intens diskussion blandt udvalgets medlemmer. I arbejdet har Friluftsrådet lagt særligt vægt på offentlighedens adgangsvilkår og tilgængelighed. Skovpolitisk Udvalg afgiver sin betænkning i 2011 med anbefalinger til miljøministeren. Friluftslivets muligheder, naturens vilkår og økonomiske rammer i og for de danske skove skal forbedres.

Når natur og friluftsliv værdisættes

Det Miljøøkonomiske Råd tog et vigtigt skridt i 2010, da sammenhængen mellem økonomi og miljø blev belyst. I Det Miljøøkonomiske Råd er en række organisationer og parter med både erhvervmæssige, miljømæssige og politiske interesser repræsenteret, herunder Friluftsrådet. I 2010 satte Det Miljøøkonomiske Råd fokus på rekreative værdier i by og på land. Denne analyse fra De Økonomiske Vismænd understøtter i mange sammenhænge Friluftsrådets virke og argumentation og bidrager til at kvalificere og understøtte debatten om den økonomiske prioritering af friluftsliv i den samfundspolitiske debat.

Adgang og tilgængelighed

Friluftsrådet arbejder for at forbedre adgangsvilkårene for offentlighedens færdsel og ophold i naturen. Adgangsreglerne i den nuværende lovgivning kan skabe forvirring hos selv den skarpeste iagttager, derfor gør Friluftsrådet meget ud af formidling og forbedring af den gældende lovgivning. I det forgangne år har særligt to områder været i fokus: ridning og stier.

Spor, stier og friluftsliv i landskabet

Landbrugslandskabet har begrænsede adgangsforhold for offentligheden, og dermed er friluftslivets muligheder for oplevelser i dette landskab oftest begrænset til landeveje. Naturen opleves ikke kun med øjnene, men også med lugte- og høresanserne. Derfor er der behov for at kunne fjerne sig fra de trafikerede landeveje. Projektet Spor i Landskabet giver alle interesserede mulighed for at opleve det danske landbrugslandskab. For at styrke de oplevelser har Nordea-fonden besluttet igennem de næste fem år at støtte anlæggelsen af 350 nye spor. Sporene bygger på frivillige aftaler med jordejere, som etablerer stier på deres jord, og åbner for adgang og oplevelser i landskabet. Friluftsrådet samarbejder med en række myndigheder og organisationer om at udbrede "Spor i Landskabet" de næste fem år.

“Friluftsrådet finder, at mulighederne for ridning er utilfredsstillende, og at man generelt bør overveje tiltag, der kan forbedre disse muligheder. Det indebærer imidlertid, at rytterne skal udvise stor ansvarlighed over for såvel anlæg, andre brugere som ejere.“

Uddrag af Adgangspolitisk Handlingsplan

Ridning som politisk udviklingsområde

I 2009 blev det besluttet at gøre ridning til et politisk udviklingsområde i Friluftsrådet.

Friluftsrådet, Dansk Islandshesteforening, Dansk Ride Forbund og Danmarks Idræts-Forbund har afholdt en række møder i 2010 for at kortlægge problemstillinger og udfordringer. Opgaven har været udfordrende, men også i høj grad udviklende, oplysende og konstruktiv. Resultatet af arbejdet blev, at det endnu engang måtte erkendes, at vilkårene for ryttere er komplicerede, uanset at der løbende siden 1997 er sket mange positive ændringer i adgangsforholdene. Friluftsrådet fremlægger en riderapport i 2011 som et redskab i arbejdet med ridning.

Stier som politisk indsatsområde

I gennem 2010 har der været afholdt gode og udbytterige møder i det Politiske Indsatsområde Stier. I hele forløbet har der været et stort engagement fra Friluftsrådets medlemsorganisationer og kredsbestyrelser. Møderne resulterede i mere end 250 konkrete anbefalinger, erfaringer og løsningsforslag til de forskellige problemstillinger. Udviklingen af en håndbog

om stiplanlægning med inspiration og anbefalinger er godt i gang. Målet er, at bogen skal bruges aktivt af organisationer, kommuner og øvrige interessenter i forbindelse med planlægning og forvaltning af rekreative stier.

Kløverstier

Konceptet Kløverstier forener befolkningens muligheder for kultur-, friluftsliv- og naturoplevelser med motion og bevægelse. Nordea-fonden og Tips- og Lottomidler til Friluftslivet finansierer projektet med tilsammen 6,5 mio. kroner, og snart vil der i det danske landskab skyde pæle op med et Kløverstilogo. Hver pæl bliver startpunktet for fire ruter af forskellig længde. Ruterne vil kæde eksisterende faciliteter sammen på en ny måde ved at kombinere oplevelser, udfordringer og formidling. Fra kommunal side har der været så stor interesse, at der er udvalgt 10 pilotkommuner, der hver især arbejder på at etablere en Kløversti. På Kløverstierne kan brugerne blandt andet opleve kunst og natur i byens parker, høre om den lokale historie, eller blot løbe en tur i den friske luft. Konceptet forventes efterfølgende at spredes til hele landet.

“Kløverstierne er et fascinerende projekt, fordi det når så bredt ud og involverer lokalmiljøet. Hver sti vil fortælle sin egen historie og give brugeren nemmere adgang til et aktivt friluftsliv. Vi håber, at Kløverstierne vil fremme det gode liv rundt om i de danske bylandskaber.”

Ulla Björnsson, sekretariatschef i Nordea-fonden.

Indsatsområde Stier skal:

- Arbejde for sikring af eksisterende stier.
- Konkretisere fremtidens ideelle samarbejde mellem stat, kommuner og interessenter vedrørende stiplanlægning.
- Fremsætte forslag til flersidig arealanvendelse på de rekreative stier og søge at konkretisere, hvornår og hvordan forskellige interesser kan kombineres, og hvordan de rekreative stier bedst udformes.
- Komme med konkrete anbefalinger til etablering af faciliteter og støttepunkter for friluftslivet i forbindelse med planlægning og etablering af forskellige stityper.

Det handler om mennesker og natur

Friluftsrådet mener, det er vigtigt at udvikle friluftsliv og natur i områder, hvor netværk af lokale frivillige, kommuner, interesseorganisationer med flere kan fremhæve de værdier, der spiller en væsentlig rolle for natur og friluftsliv. Nationalparker og naturparker handler først og fremmest om at styrke naturen og give befolkningen rigere mulighed for at opleve Danmarks unikke natur. Dette betyder ikke, at Danmark skal deles op i A- og B-natur, men at der skal være plads til natur i både den lille og den store skala.

Nationalparker

Et af fokusområderne i Friluftsrådets arbejde med nationalparker er formidling. I alle nationalparker har Friluftsrådet støttet ansættelsen af formidlingskoordinatorer, der skal sikre, at de lokale kræfter samarbejder om at styrke formidlingen i nationalparkerne. Et godt eksempel er Vadehavets Formidlerforum, der gør det muligt for folk at lære om og opleve Vadehavets særlige natur.

Efter en lang proces med mange involverede både lokalt og nationalt var åbningen af Danmarks største nationalpark, "Nationalpark Vadehavet" i 2010 en milepæl. Etableringen af tre nationalparker får dog ikke Friluftsrådet til at læne sig tilbage. To kommende nationalparker er udpeget, og yderligere to områder, Det Sydfynske Øhav og Roskilde-Lejre, afsøger mulighederne for at blive nationalparker.

Ny bog om nationalparker

I 2010 udkom bogen "Danmarks Nationalparker" af Michael Stoltze med økonomisk støtte fra Friluftsrådet og Danmarks Naturfredningsforening. Bogen sætter fokus på de fem nationalparker, der er blevet udpeget siden nationalparkloven i 2007 trådte i kraft. De første tre nationalparker er indviet, og de sidste to forventes indviet i henholdsvis 2011 og 2012. Med indførelsen af begrebet nationalpark signalerer Danmark, ligesom de fleste øvrige lande i Europa, at naturen skal prioriteres.

Etablerede nationalparker

- Thy 2008
- Mols Bjerge 2009
- Vadehavet 2010

Kommende nationalparker

- Skjern Å 2011
- Kongernes Nordsjælland 2012

Forventede kommende nationalparker

- Det Sydfynske Øhav
- Roskilde-Lejre

Naturparker

Friluftsrådet arbejder i disse år aktivt med Projekt Danske Naturparker. Naturparkerne er regionale naturområder, hvor den helhedsorienterede forvaltning er i fokus sammen med formidling af natur og oplevelsesværdier. Projektets formål er at etablere en mærkningsordning, der skal signalere ansvarlighed for benyttelse og beskyttelse af naturen.

Friluftsrådets definition på naturparker lyder således:

”Danske naturparker er større sammenhængende landskaber af regional betydning. De vil ofte indeholde naturområder af national og international betydning. De er velafgrænsede med stor landskabelig skønhed, naturrigdom og kulturhistorisk værdi. De repræsenterer landskaber karakteristiske for landets forskellige egne og bør nyde særlig beskyttelse af hensyn til nuværende og kommende generationer.”

I 2010 begyndte en toårig pilotfase, hvor Friluftsrådet i samarbejde med en række kommuner skal udvikle rammerne for mærkningsordningen. Her er blandt andet borgerinddragelse et vigtigt element. I modsætning til de danske national-

parker, der har ophæng i staten gennem nationalparkloven, forankres naturparkerne hos kommunerne, enten som en del af kommuneplanen eller som et tillæg til den. Mærkningsordningen forventes klar i sommeren 2012.

”Vi er utrolig glade for, at Friluftsrådet lægger mærke til det, vi laver. Det har stor betydning, at vi får en blå-stempling af kyndige folk. Titlen som Danmarks Friluftskommune kan vi ikke mindst bruge PR-mæssigt. Det giver os mulighed for at vise såvel vores egne borgere som besøgende, hvad vi har at byde på inden for friluftsliv. På den måde får vi nye målgrupper, lige fra børnefamilier til pensionister, til at bruge naturen og friluftslivet.”

Michael Søby Andersen, kommunikationskonsulent i Esbjerg Kommune

Følgende kommuner deltager i Projekt Danske Naturparker

- Skive
- Middelfart
- Randers og Norddjurs
- Faxe, Vordingborg og Næstved
- Varde
- Sorø, Holbæk og Kalundborg

Danmarks Friluftskommune

Kommunerne har ansvaret for planlægning og forvaltning af natur, landskaber og byens grønne områder og har dermed stor indflydelse på borgernes muligheder for friluftsliv. Derfor besluttede Friluftsrådet i 2009 at iværksætte en konkurrence, Danmarks Friluftskommune, blandt landets kommuner for at finde den kommune, der gør den største indsats for at forbedre vilkårene for friluftslivet. I 2010 var konkurrencen tæt, men Esbjerg Kommune slog 14 andre kommuner i konkurrencen om prisen. Temaet i 2010 var ”Formidling af friluftsliv og naturoplevelser”. Esbjerg fik prisen for at skabe lokale oplevelser i naturen for borgere og besøgende, blandt andet gennem flere naturformidlingstilbud og flere projekter mod at skabe fælles naturoplevelser for bedsteforældre og børnebørn. Esbjerg Kommune har desuden fokus på, at beboerne midt i kommunens byer får bedre muligheder for friluftsliv.

Friluftsliv kan mærkes

Med miljømærkningsordninger er Friluftsrådet med til at fremhæve naturværdier og -oplevelser, der inspirerer, øger livskvaliteten og giver bedre sundhed. Oplevelser i naturen skaber glæde, forundring og sammenhold og ikke mindst en større bevidsthed om den verden, der omgiver os. En mærkningsordning er med til at signalere ansvarlighed, engagement og værdi.

Blå Flag

I 2010 blev der hejst 216 Blå Flag på de danske strande og 69 i danske lystbådehavne.

Med Blå Flag arbejder Friluftsrådet aktivt for at beskytte og værne om hav- og kystmiljøet. Det sker ved at certificere strande og lystbådehavne, hvor badevandskvaliteten er i top, og der gøres en ekstra indsats for miljøet. Ved løbende kontrol af badevandskvaliteten og med fokus på badesikkerhed og miljøoplysning, er Blå Flag den besøgendes garant for gode oplevelser og rent badevand.

I det kommende år vil Blå Flag programmet arbejde for:

- At udbrede kendskabet til, at Blå Flag foruden rent badevand også er garant for badesikkerhed og aktive tiltag for at forbedre miljøet lokalt.
- At styrke samarbejdet med lystbådehavne omkring programmets videre udbredelse.
- At Blå Flag strande og lystbådehavne fokuserer yderligere på at forbedre affaldssorteringen.

”Vi er blandt landets største sommerhuskommuner, og de Blå Flag har en utrolig stor signalværdi, der viser turister, at her er der rene, gode strande. Blå Flag er noget vores kommune prioriterer højt – de er jo et kvalitetsstempel på vores naturområder, og det tiltrækker rigtig mange besøgende. Der er ganske vist mange krav, og det er et stort arbejde, men Friluftsrådet har fra 2010 gjort det nemmere ved at indføre en elektronisk database.”

Holger Pedersen, Odsherreds Kommune

Blå Flag programmet

Blå Flag er en international miljømærkningsordning til beskyttelse af hav- og kystmiljø. Det internationale Blå Flag program koordineres af Foundation for Environmental Education, FEE.

I 2010 deltog 41 lande i programmet og 2885 strande og 628 lystbådehavne verden over blev certificeret med det Blå Flag som symbol på rent badevand, og at der arbejdes aktivt med konkrete miljøtiltag og oplysningsindsatser på eller ved stranden/havnen. Friluftsrådet har siden 1990 koordineret det danske Blå Flag program.

Danmark fra kyst til kyst

Friluftsrådet får i 2011 en ny mulighed for at udvide danskerens kendskab til de danske kyster, når DR1 viser en ny programserie "Danmark fra kyst til kyst". Programmerne spænder bredt og omhandler blandt andet kystbyerne, landskabets tilblivelse, danske broer og naturen langs kysterne. Her sættes også fokus på dyreliv, flora og friluftsliv ved kysten. Friluftsrådet samarbejder med Danmarks Radio om at udarbejde en hjemmeside, der inddrager friluftsliv som en væsentlig del af livet ved kysterne.

Margueritruten – 3600 kilometer forbundne oplevelser

Friluftsrådet har i samarbejde med kommuner, turistbureauer og projektets styregruppe videreudviklet Margueritruten, så den i 2010 blev relanceret i en ny og moderniseret udgave. Den samlede rute på 3600 kilometer fører turister og danskere forbi seværdigheder, friluftaktiviteter og en skøn natur. En styrket relation til natur og friluftsliv har bidraget til

et tættere samarbejde med Naturstyrelsen, der i 2012 får overdraget ejerskab af ruten. Fra den spæde start i 1991 til nu er det blevet væsentligt nemmere at finde frem til ruten. Margueritruten findes på Internettet på www.margueritruten.dk. Her ses et kort over ruten, hvortil der kobles natur, friluftsliv og seværdigheder. Her er det også muligt at downloade koordinaterne til cykelcomputeren eller bilens gps. Den traditionelle form for formidling kan man fornøje sig med i "Turen går til Margueritruten – På opdagelse i Danmark".

Danmarksrejsen er en dannelsesrejse

Friluftsrådet samarbejder med Condidact om at bringe befolkningen ud på en dannelsesrejse i 2011, nemlig Danmarksrejsen. Her giver de danske naturforhold gennem formidling et helhedsindtryk og indsigt i vores natur. I 2010 blev grundstenene til projektet lagt, og der tegner sig efterhånden et spændende billede af Danmarks naturhistorie. Danmarksrejsen lanceres på H.C. Andersens fødselsdag den 2. april 2011 med det formål at give deltagerne en stolthed og glæde ved at besøge de danske naturværdier.

Autorisation af turistbureauer

Friluftsrådet har igennem en længere årrække været medlem af bestyrelsen for Autorisationsordningen for Turistbureauer. I en kortere årrække var Friluftsrådet sekretariat for ordningen.

I 2010 har Autorisationsudvalget udarbejdet nye krav til de danske turistbureauer, der vil autoriseres. Der er skærpede krav til åbningstider, bemanning, digital information og kundetilfredshed. Formålet med de nye regler er at sikre, at alle turister finder samme høje og tidssvarende kvalitet på alle turistbureauer, og at det er muligt at tilpasse sig nye samarbejdsformer efter strukturreformens ændringer af det kommunale landskab. Der arbejdes også med et ændret organisatorisk ophæng af Autorisationsordningen.

I 2011 må det forventes, at de landsdækkende interesseorganisationer som KL, VisitDenmark, Turisterhvervets Samarbejdsforum og Friluftsrådet får en mere tilbagetrukket rolle, og at de autoriserede bureauer fremover i højere grad selv skal stå bag mærkningsordningens drift og administration.

Gode historier i naturen

For Friluftsrådet er det vigtigt, at naturen kan opleves. Alle aldersgrupper skal have muligheder for at lade sig inspirere med fælles forståelse for den natur, der omgiver os. Friluftsrådet arbejder for at udvikle formidling, der aktivt inddrager mennesker. Der arbejdes med mange målgrupper, og formålet er at vise, at man kan opleve naturen på mange måder, samtidig med at der skal være plads til, at naturen kan udvikles.

Naturvejledningen i Danmark

For Friluftsrådet er naturvejledningen i Danmark en lang succeshistorie. Over hele landet arbejder naturvejlederne med at formidle gode naturoplevelser og fremme befolkningens inddragelse og indflydelse på naturforvaltningen.

Naturvejledernes nye indsatsområder

- Naturformidling på en ny måde i kommunerne
- Oplevelsesøkonomi
- Formidling i nationalparker
- Det grønne klasseværelse – hvordan får vi skolerne til at bruge naturen mere
- Ny teknologi i naturformidlingen

I 2010 blev der afholdt en række strategi-workshops med repræsentanter fra både naturvejlederne, kommunerne, sundhedssektoren, undervisningssektoren, turismebranchen og interesseorganisationerne. Disse workshops dannede baggrund for et oplæg på naturvejledernes årskonference i april 2010, hvor nye indsatsområder og målgrupper blev prioriteret i de næste år.

Naturvejledningen med i lommen

En ny generation er vokset op med en teknologi, der giver nye spændende muligheder for at formidle viden om den danske natur og kulturhistorie. Via filmklip på mobiltelefonen kan man modtage information på en inspirerende måde, samtidig med at man oplever virkeligheden. Friluftsrådet begyndte i 2009 på projektet "Put Danmark i lommen". Guldborgsund, Præstø Fjord, Naturpark Åmosen og Vadehavet er udvalgt som testområder. Her opsættes formidlingsposter med Bluetooth-sendere. Via senderne er det muligt at modtage små film på mobiltelefonen. Filmene, der vises på telefonens skærm, varer cirka 50 sekunder og er gratis. Denne nye funktion giver brugere mulighed for at opleve naturen på eget initiativ og i eget tempo. Friluftsrådet er stolt over at kunne præsentere dette projekt og håber at inspirere til flere områder med mobilformidling.

Børn, natur og friluftsliv

En vigtig del af Friluftsrådets arbejde er at sikre, at de kommende generationer udvikler et godt forhold til naturen. Det sker bedst ved, at børn og unge får egne natur- og friluftsoplevelser. Et aktivt liv i frisk luft er nøglen til at styrke børn og unges livsglæde, fantasi og fysiske og mentale sundhed.

Naturens Dag

Naturens Dag blev skabt i 2004 af Danmarks Naturfredningsforening. Formålet med dagen er at skabe en festlig dag med naturoplevelser for alle over hele landet. Friluftsrådet indgik i 2010 i samarbejdet med særligt fokus på at åbne naturen for børnene. Naturens Dag 2010 bestod af to dele, en familiedel, hvor børn blev inviteret ud til natur- og friluftsansatte sammen med deres familie, og en institutionsdel, hvor børn sammen med deres pædagoger og lærere arbejdede med naturen som tema.

Naturens Dag 2010 var en stor succes. Flere end 100.000 danskere deltog i arrangementer landet over på dagen og i ugen op til. 25 af Friluftsrådets medlemsorganisationer stod for arrangementer på Naturens Dag og tilbagemeldingerne herfra var meget positive. På flot manér vandt Naturens Dag

publikumsprisen på Dansk Kommunikationsforenings Kom-dag '10, blandt andet for at skabe opmærksomhed og anvende god professionel kommunikation.

OBSnatur

Interessen for naturen kan vækkes mange steder. Ved at inddrage befolkningen sættes der fokus på naturen, samtidig med at registreringerne dokumenteres på en sjov og udviklende måde. I OBSnatur kan hele befolkningen være med til at indsamle nye oplysninger om danske dyr og planter. Omdrejningspunktet er websitet www.obsnatur.dk, hvor oplysninger om arter registreres under den pågældende naturjagt.

Naturlig læring

Grønne Spirer er en miljømærkningsordning for børneinstitutioner og dagplejere, der ønsker en grønnere hverdag med mere udeliv og flere naturaktiviteter.

Ordningen har eksisteret i fem år for børneinstitutioner, og i 2010 blev også dagplejerne inviteret med i Grønne Spirer. Mere end 180 dagplejere har tilmeldt sig og i september 2010 modtog de første naturdagplejere Det Lille Grønne Flag som tegn på deres indsats for en sund, grøn hverdag for de mindste.

Efter at Holmegården er begyndt på projekt Grønne Spirer, er vi generelt meget mere ude. Vi er blevet så begejstrede for at lave mad over bål, at det er blevet fast aktivitet hver fredag. Vi hører ofte børn der med stor begejstring fortæller om det ukrudt, der kan spises.

Pædagog fra daginstitutionen Holmegården

I 2010 højeste børneinstitution nummer 150 et Grønt Flag, og det samlede medlemstal nåede dermed op på over 400 medlemmer. Alle medlemmer modtager materiale og tilbud om Grønne Spirers heldagskurser, men kun dem, der opfylder Spirer-kriterierne, modtager Det Grønne Flag. Det er som oftest borgmesteren, der hejser flaget ude i institutionen, og det skaber både stolthed og omtale af institutionernes grønne profil. I november 2010 afholdt Friluftsrådet i samarbejde med UCC-Sjælland en konference "Ud at mærke verden" om de mindste børns naturoplevelser. Den store tilslutning på 150 deltagere har ført til planer om flere konferencer i 2011.

Den store Vinterfugletælling

53.726 indberetninger,
1.792.608 fugle,
4.648 deltagere og
57 skoleklasser

Flere elever bliver uddannet i miljø og bæredygtighed

Når børnene bliver ældre og skal i skole, er det stadig vigtigt at fastholde og udvikle miljøbevidstheden. Grønt Flag Grøn Skole er et program, der henvender sig til grundskolen, hvor formålet er at udvikle elevernes handlekompetence i forhold til miljø og bæredygtighed.

Grønt Flag Grøn Skole programmet er inde i en god udvikling, og interessen for miljøundervisningen vokser fortsat. Programmet har indtil videre opnået en stigning i antallet af skoler, der erhverver Det Grønne Flag fra cirka 40 ved udgangen af 2008 til cirka 140 ved udgangen af 2010, og der er nu over 300 skoler med i netværket. Grønt Flag Grøn Skole er i perioden 2009 - 2012 finansieret i et partnerskab mellem Miljøministeriet, Undervisningsministeriet og Friluftsrådet.

”Det et fantastisk godt materiale, og det en lettelse i vores hverdag, at man kan finde så meget inspiration til miljøundervisningen. På vores skole holder vi en ceremoni og hejser hvert år Det Grønne Flag, alle elever kender betydningen og ved, at de skal lære at passe på deres omgivelser. Flaget er et godt og synligt symbol på, at vi har kæmpet for at gøre noget, der gavner miljøet”

Jette Helskov, lærer på Horne skole

Flere kommuner har taget initiativ til, at alle kommunale skoler implementerer Grønt Flag Grøn Skole for herigennem at tilbyde eleverne uddannelse i miljø og bæredygtighed.

Undervisning i Skoven

Børn har behov for at se, mærke og føle for at lære og forstå. Skoven i Skolen er et unikt undervisningsprojekt, der giver lærere og elever mulighed for at flytte undervisningen ud i skoven. Skoven i Skolen udvikler inspirerende materialer til udeundervisning i alle grundskolens fag og klassetrin. Dansk i skoven, matematik i skoven, musik i skoven osv. Bag undervisningsprojektet står Dansk Skovforening, Skov- og Naturstyrelsen, Træ Er Miljø, Undervisningsministeriet og Friluftsrådet.

Skoven i Skolen er en succes og statistikken viser høje besøgstal på hjemmesiderne for både Skoven i Skolen og Udeskole.dk. En konference i 2010 om udeskole satte fokus på faglighed og læring og bidrog dermed til at understøtte udviklingen af udeskolerne i Danmark. Projekt Genplant Planeten giver børn mulighed for selv at handle aktivt i forhold til klimaforandringerne. Med fokus på klima og miljø plantede 20.000 børn i 2010 cirka 70.000 træer i hele landet. Træerne blev både plantet på skoler og i skovrejsningsområder.

Odense kommune har besluttet, at 75 % af de kommunale skoler skal være mærket med Det Grønne Flag inden 2015, hvilket har betydet, at 50 % af skolerne allerede i dag har opnået mærkningen.

Tønder kommune har besluttet, at alle kommunale skoler skal deltage i Grønt Flag Grøn Skole i 2011.

Miljøundervisning på tværs af grænser

Friluftsrådets internationale arbejde har to aspekter. Dels et verdensomspændende arbejde i forbindelse med, at Friluftsrådet huser sekretariatet og præsidentposten for FEE, og dels at Friluftsrådet, siden 2003 med støtte fra Danida, har arbejdet med at udbrede Grønt Flag Grøn Skole programmet i det østlige og sydlige Afrika. Miljø og bæredygtighed er to begreber, der ikke reguleres efter grænser. Derfor er en integreret udvikling på tværs af grænser nødvendig, for at sikre det fælles ansvar verden har for en bæredygtig udvikling.

Uddannelse for Bæredygtig Udvikling (UBU)

Princippet bag Uddannelse for Bæredygtig Udvikling udgør Friluftsrådets strategiske ramme for udviklingsarbejde. Grønt Flag Grøn Skole programmet er et bidrag til udmøntning af principperne bag UBU i grundskoleundervisningen. Herunder integreres miljø, klima, økonomisk og social udvikling samt bredere perspektiver som demokrati, ligestilling mellem kønnene, sundhed og menneskerettigheder.

Det er flotte ord, men i praksis er det mere jordnært. Udgangspunktet er de lokale miljø- og fattigdomsproblemer, der er tæt koblet til og udspringer af overudnyttelse af naturens ressourcer. Det medfører en lang række problemer for eksempel ufrugtbar jord, utilstrækkelige energiresourcer og mangel på adgang til rigeligt og rent drikkevand.

Gennem Grønt Flag Grøn Skole samarbejder lokale ngo'er, myndigheder og omkringliggende landsbysamfund om at hjælpe skoler til at håndtere lokale miljøproblemer. Herigen- nem sikres en bedre fremtid for såvel elever, forældre som lærere. Miljø Samarbejdet mellem skole og lokalsamfund udmøntes i konkrete projekter, der indgår som en integreret

del af skoleundervisningen, hvor både lærere, elever og forældre bidrager og drager nytte. En særlig styrke i Grønt Flag Grøn Skole er, at programmet med afsæt i de nationale læseplaner kobler teori med praktisk læring, der integreres i den daglige undervisning. Grønt Flag Grøn Skole udmøntes i Afrika i mangeartede projekter, der typisk favner en bred vifte af aktiviteter. Miljøet bliver forbedret og derigennem skabes et bedre indkomstgrundlag for skole og lokalsamfund. Eksempelvis opsamles regnvand, nye og bæredygtige dyrkningsmetoder introduceres, affaldshåndteringen organiseres og energiresourcerne sikres ved for eksempel at plante træer til brændselsforbruget.

Grønt Flag Grøn Skole giver mening i en afrikansk sammen- hæng, fordi eleverne får viden og kompetencer til at håndtere lokale miljøproblemer. Dette er blandt andet dokumenteret af en ekstern evaluering, som Danida gennemførte i efteråret 2009. Denne konkluderede, at både elever og lærere omsætter, hvad de har lært til praktisk handling i såvel skole som i den daglige husholdning. Og at konceptet derfor har en betragtelig betydning for udviklingen i lokalsamfundet.

”We save some firewood in the corner of the kitchen”

Til et undervisningsmateriale for grundskolens ældste klasser – Klimakaravanen – blev nogle børn i forskellige lande stillet et spørgsmål om, hvordan de håndterede energi- og klimaproblemerne. Et af spørgsmålene var ”How do you save energy in your home?”.

Markitani, en 14-årig pige fra en skole på Cypren svarede, som mange danske børn kunne gøre. ”Vi husker at slukke lyset”, ”Vi sætter solpaneler op” osv. Atwine, en 14-årig dreng fra det sydvestlige Uganda, svarede: ”We save some firewood in the corner of the kitchen.”

Familien i Uganda har hverken adgang til tilstrækkelige mængder af energi eller gode energikilder. Derfor er perspektivet – at spare på energien – ikke aktuelt i Afrika. Tre procent af verdens CO₂-udledning kommer fra Afrika!

Foundation for Environmental Education

FEE er en selvstændig international miljøundervisningsorganisation, der arbejder gennem sine fem miljøundervisningskampagner: Blå Flag, Grønt Flag Grøn Skole, Young Reporters, Skoven i Skolen og Green Key. Organisationens internationale sekretariat er placeret i Friluftsrådet. Jan Eriksen, Friluftsrådets direktør, er valgt som organisationens præsident. Generalforsamlingen 2010 foregik i Kina med deltagelse af repræsentanter fra 45 lande.

Programkoordinationen samles i FEE sekretariatet i Friluftsrådet

En vigtig beslutning fra generalforsamlingen var, at de internationale programkoordinationer på forsøgsbasis skal samles i FEE sekretariatet i Friluftsrådet. Blå Flag koordinationen er allerede placeret sammen med FEE sekretariatet i Friluftsrådet. I 2010 flyttede den internationale Eco-Schools koordination samt den internationale Young Reporters koordination til Danmark. I 2011 flytter også den internationale Green Key koordination til Danmark. I 2012 forventes den endelige beslutning om samling af FEE's internationale aktiviteter at blive taget, og FEE sekretariatet skal herefter placeres uafhængigt af en værtsorganisation.

Green Key programmet blev i 2010 udvidet til at omfatte hotelkæder, mens Blå Flag programmet indledte et samarbejde med Sail Training International om det lille Blå Flag til skoleskibe. Skoven i Skolen og Grønt Flag Grøn Skole programmerne har fortsat et succesfuldt sponsorsamarbejde med Panasonic, Toyota og HSBC bank.

FEE er i alt repræsenteret i 60 lande, læs mere på www.fee-international.org.

En forudsætning for projekternes succes er, at lærerne er klædt på til opgaven, og at de relevante undervisningsmaterialer er til rådighed. Derfor indgår såvel træning som efteruddannelse af lærere samt udvikling af nye undervisningsmaterialer i alle projekter. Udviklingen heraf sker i samarbejde med lokale ngo'er, relevante myndigheder og undervisningsinstitutioner.

Kenya, Uganda og Malawi

I 2010 udfasede Friluftsrådet projektsamarbejdet med den kenyanske Grønt Flag Grøn Skole partner efter syv års samarbejde. Nu er et kenyansk Eco-Schools program etableret og mere end 1000 skoler har arbejdet med Eco-Schools principperne, og over 400 skoler har opnået at få tildelt Det Grønne Flag.

I Uganda er Grønt Flag Grøn Skole programmet efter en vellykket udviklingsfase gået ind i sin anden fase. Det er målet, at 250 skoler i det sydvestlige Uganda med i alt 60.000 elever i 2013 er en del af Eco-Schools programmet. Det sker blandt andet i samarbejde med flere ugandiske lærerseminarier og et lokalt universitet. Der er ligeledes et tæt samarbejde med det ugandiske undervisningsministerium omkring opfølgning på den nationale strategi for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling. Strategien er blevet til i tæt samarbejde med vores lokale projektpartner, Conservation Effort for Community Development (CECOD).

I Malawi samarbejder Friluftsrådet med Danmarks Jægerforbund og lokale partnere om udvikling og introduktion af miljøundervisning i grundskolerne. Som opfølgning på dette samarbejde forventer Friluftsrådet i samarbejde med lokale ngo'er at opstarte et egentligt Grønt Flag Grøn skole program i Malawi i 2011.

Et eksempel på bæredygtig udvikling

Kosowo Primary School ligger på bredden af Victoriasøen i Kenyas tredjestørste by Kisumu. Skolen har 2400 elever, hvor kun en tredjedel af eleverne har begge deres forældre. I et projekt om bæredygtighed opdagede lærere og elever muligheden for at genbruge affald. I Kenya er der store problemer med affaldshåndtering, og der er affald overalt. På Kosowo Primary School organiserede eleverne gennem miljøundervisningen en affaldsindsamling i lokalområdet. Projektet resulterede i et renere nærmiljø, indtjening på genbrugsplast og kompost til anvendelse i de forældreløse børns køkkenhave. Flere grupper i byen begyndte herefter, med skolen som et godt eksempel, at indsamle affald.

Synlig bæredygtighed

Det er vigtigt for Friluftsrådet at holde fast i synligheden af de initiativer, organisationen og samfundet tager for at sikre en bæredygtig fremtid for de næste generationer. Synlighed er med til at skabe holdnings- og adfældsændringer, og det er der brug for.

Bæredygtig Organisation

Indsatsområde Bæredygtig Organisation blev iværksat i 2010. Indsatsområdet skal sætte fokus på organisationers handling i relation til natur og miljø. I samarbejde med en række medlemsorganisationer arbejder Friluftsrådet derfor mod at udvikle en mærkningsordning, der skal understøtte at organisationer, som en integreret del i deres arbejde, fremmer bevidstheden om bæredygtig adfærd. Det første møde i Indsatsområde Bæredygtig Organisation blev afholdt i slutningen af 2010.

Green Key

Friluftsrådet deltager i arbejdet med mærkningsordningen Green Key, der blandt andet omfatter overnatningssteder. Arbejdet i den nationale styregruppe er i høj grad præget af, at det er en international ordning i vækst. Miljømærket sikrer i dag, at virksomheder opfylder en række miljøkrav. I Danmark ses en positiv udvikling. I dag er cirka 20 % af hotellerne omfattet af en miljøordning, hvor Green Key har den største andel.

Hold Danmark Rent

Som samarbejdspartner i Hold Danmark Rent er Friluftsrådet med til at sætte fokus på handling, der skal være med til at skabe et renere samfund. Der er et klart behov for, at danskerne ændrer adfærd i forhold til henkastet affald. Flere analyser peger på, at det er uvidenhed og manglende

”Flere end hver tredje dansker indrømmer, at de smider affald fra sig på gader, stræder og i naturen. Også selvom næsten alle mener, at det er forkert at gøre.”

omtanke, der er årsagen til "griseriet". I 2010 analyserede "Hold Danmark Rent", hvorfor gæsterne smider ispinde og -papir på strandene. Analysen konkluderede at:

”Danskerne er selvretfærdige, når de smider ispinde på stranden. På den ene side forsvarer mange sig med, at ispinden forsvinder hurtigt, fordi den er naturlig. På den anden side tror danskerne i snit, at en ispind er seks år om at blive nedbrudt. Faktum er, at det tager op til 10 år for en overfladebehandlet ispind at forsvinde i naturen”.

TIPS... Det gør en forskel

Friluftsrådet administrerer den del af tips- og lottomidlerne, der er målrettet friluftslivet. I 2010 blev der givet tilsagn om støtte for 61 millioner kroner fra "Tips- og Lottomidler til Friluftslivet". Midlerne hjælper med at virkeliggøre den mangfoldighed af ideer, der fødes af lokale ildsjæle rundt om i Danmark. Den samlede oversigt over projekter, der er støttet med "Tips- og Lottomidler til Friluftslivet" i 2010 kan downloades fra Friluftsrådets hjemmeside.

Bedre naturforståelse gennem partnerskaber

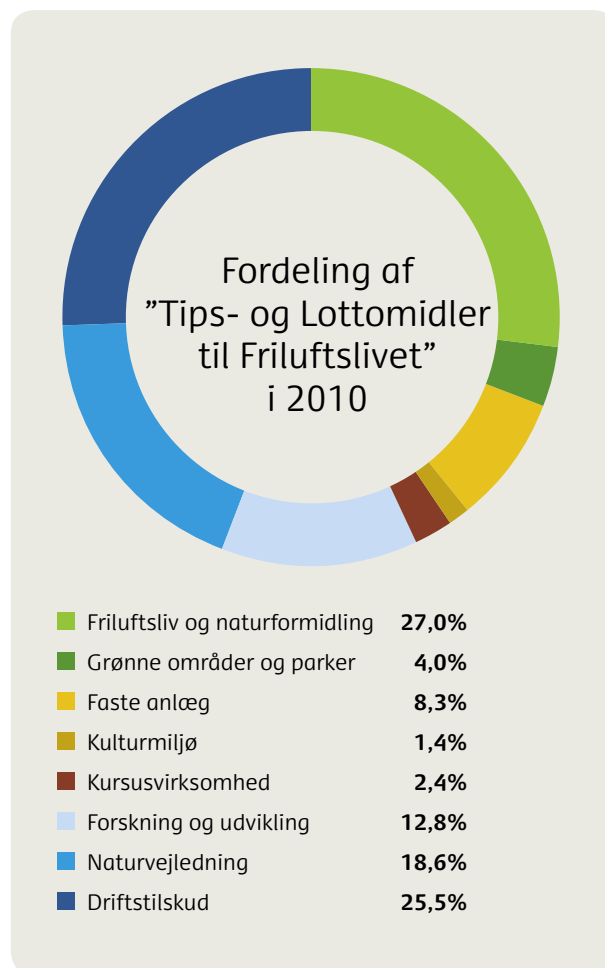
Det overordnede formål med "Tips- og Lottomidler til Friluftslivet" er at forbedre befolkningens muligheder for at opleve og forstå vores natur. Projekter, der udføres i partnerskaber er højt prioriteret, for eksempel mellem forskellige foreninger eller mellem private og offentlige aktører. Friluftsrådet har i 2010 tiltrådt en forlængelse af aftalen om "Lokale Grønne Partnerskaber" med Naturstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening og Kommunernes Landsforening. Tips- og lottomidlerne vil derfor fortsat kunne supplere tilskud fra den statslige pulje til Lokale Grønne Partnerskaber.

Fokus på det frivillige initiativ

Figuren til højre viser, hvordan "Tips- og Lottomidler til Friluftslivet" i 2010 blev uddelt inden for de otte forskellige kategorier, der omfatter den samlede uddeling. De fem øverste kategorier omfatter primært materialetilskud til lokale projekter. Lidt over 40 % af midlerne går således til frivillige, lokale initiativer. Udtrykt i antal bevillinger svarer det til 571 ud af i alt 631 imødekomne ansøgninger. Derudover går cirka en fjerdedel af midlerne direkte til de landsdækkende natur- og friluftorganisationer som driftstilskud. Det er med andre ord den frivillige sektor – såvel det organiserede som det uorganiserede – der er fokus på.

Nye retninger for friluftslivet

Tips- og lottomidlerne skal aktivt bidrage til udvikling af det danske friluftsliv. Derfor støttes udviklingsprojekter, der særligt fremmer vilkårene for friluftsliv i Danmark. Desuden vælger Friluftsrådet jævnligt at sætte fokus på udvalgte emner gennem tips- og lottomidlerne. Det gøres på forskellig vis – ofte er der tale om særlige støttevilkår til prioriterede emner. Andre gange gøres det ved at opsamle og videregive

Ung til ung formidling – et godt eksempel

Natur og ungdom i Skanderborg fik i 2010 tilskud til uddannelse af naturformidlere – ung-til-ung-formidlere. Projektet går ud på at øge antallet af frivillige, yngre naturformidlere i foreningslivet og opkvalificere formidlingen med børn og unge som målgruppe. Formålet er, at endnu flere børn og unge over hele landet tilbydes flere og bedre naturaktiviteter.

erfaring fra tidligere støttede initiativer, som således kan inspirere til nye projekter. I 2010 har der særligt været fokus på følgende emner: Friluftslivet i byernes havnemiljøer, Udeskole som undervisning i folkeskolen og Temamøder om adgangsforhold i naturen. Disse emner vil fortsat være i spil et stykke ind i 2011, ligesom der løbende vil komme nye til.

Ansøgningsvilkår

Der er hvert år tre ansøgningsfrister: 1. marts, 1. juli og 1. november. Ved gennemgangen af ansøgningerne bestræber Friluftsrådets tipsadministration sig på at yde en stor grad af vejledning og rådgivning over for ansøgerne, enten via telefon, e-mail eller besøg. Sagsbehandlingen tager cirka 3-4 måneder. Ansøgningsskema og vejledning kan findes på Friluftsrådets hjemmeside, www.friluftsradet.dk.

Løntilskud til naturvejledere

En række foreninger, naturcentre, naturskoler, museer og kommuner har ansat naturvejledere med løntilskud fra Tips- og Lottomidler til Friluftslivet. Over en million besøgende deltager årligt i naturvejledernes enorme udbud af arrangementer, som formidler alle tænkelige emner inden for den danske natur; fra blåmuslinger i Vadehavet over kødædende planter på Bornholm til fossiljagt på Møns Klint.

Der blev i 2010 givet 16 ordinære løntilskud til naturvejlederstillinger, og derudover to tilskud til såkaldte formidlingskoordinatore i nationalparkerne. Af særlige, nyskabende tiltag kan nævnes udviklingen af metoder til formidling af bynatur, som naturvejlederen ved "Miljøpunkt Vesterbro" i København skal forestå. Også Vejle Kommunes naturvejlederstilling har spændende, nye elementer i sig – blandt andet et samarbejde med sundhedspersonale om at inddrage naturen i behandling og motion. Dette er ét af flere eksempler på, at naturvejledernes kompetencer kan bruges på tværs af de kommunale forvaltningsgrænser, en udvikling som forventes at tage yderligere fart i 2011.

Grejbanker

Tips- og lottomidlerne har gennem en årrække støttet opbygningen af et landsdækkende system af "grejbanker", hvor foreninger, skoler og institutioner kan låne udstyr til friluftsliv mod et mindre lånegebyr.

Grejbankerne er placeret rundt i landet på efterskoler, højskoler og ungdomsskoler og enkelte naturcentre. De fleste er drevet af et frivilligt engagement, og der kan som regel fås gode råd og vejledning sammen med udstyret. Grejbankerne havde i 2010 over 53.000 udlån målt i enkeltudstyr per dag. Se mere på grejbankernes hjemmeside www.grejbank.dk.

Friluftsrådets sekretariat

Friluftsrådet ønsker at være en rummelig arbejdsplads med værdier, der giver udfordringer og plads til den enkelte. Både som organisation og arbejdsplads giver Friluftsrådet plads til mangfoldigheden. Studerende og personer, der af en særlig årsag skal have genoptræning eller afprøve arbejdsmarkedet er velkomne og indgår ofte som en del af teamet i sekretariatet.

Friluftsrådet er en arbejdsplads i vækst, og i dag er der flere medarbejdere end nogensinde. Særligt gennem ekstern finansiering iværksættes mange nye projekter. Sekretariatet er placeret i Sydhavnen i København, en bydel hvor udvikling og nytænkning skaber et spændende miljø i de kommende år. Grønne træer og buske indrammer den fine gamle bygning med røde teglsten, der på sin egen måde adskiller sig fra den omkringliggende moderne arkitektur. De blot fem minutters kørsel til Københavns Hovedbanegård giver let adgang til og fra sekretariatet, for både medarbejdere og samarbejdspartnere.

En vigtig del af hverdagen i Friluftsrådet er udsmykningen af huset. Gennem året skifter kunstudstillingen, således farver, motiver og historier, giver glæde og inspirerer i hverdagen. I 2010 udstillede henholdsvis Bjørn Bursel med malerier, Marianne Martins med masker og madonnaer og Tove Birgitte Jensen med flotte farverige væverier. Nye facetter af

kunst præsenteres i 2011, blandt andet færøske landskabsmalerier af Torhild Tolfsen, keramisk brugskunst af Inger Tribler og spændende pileskulpturer af dyr i bevægelse af Marianne Seidenfaden.

En anden betydningsfuld del af arbejdsgangen i Friluftsrådet er ansvarlighed og bæredygtighed. Friluftsrådet har købt 15 andele i Hvidovre Vindmøllelaug. Det svarer cirka til 2/3 af sekretariatets energiforbrug. Målet i de kommende år er at blive en CO₂-neutral arbejdsplads, hvor miljørigtig adfærd afspejler dagligdagen. Bæredygtighedsbegrebet har gennem mange år været en integreret del af Friluftsrådet. Derfor er det aktuelt både i organisationen og sekretariatet at være opmærksom på forbrug, ressourcer og miljøhensyn.

Medlemsorganisationer

Pr. 1. januar 2011

A-medlemmer (73):

Landsorganisationer, der varetager væsentlige friluftssinteresser, som kan tilslutte sig Friluftsrådets idégrundlag, og som ikke udelukkende har et erhvervsmæssigt sigte:

- 4H
- Biologforbundet
- Boligselskabernes Landsforening
- Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund
- Danhostel Danmarks Vandrerhjem
- Danmarks civile Hundeførerforening
- Danmarks Cykle Union
- Danmarks Fritidssejler Union
- Danmarks Idræts-Forbund
- Danmarks Jægerforbund
- Danmarks Kulturarvs Forening
- Danmarks Skiforbund
- Danmarks socialdemokratiske Ungdom
- Danmarks Sportsfiskerforbund
- Dansk Amatørfiskerforening
- Dansk Autocamper Forening
- Dansk Automobil Sports Union
- Dansk Bjergklub
- Dansk Camping Union
- Dansk Caravan Klub
- Dansk Cyklist Forbund
- Dansk Faldskærms Union
- Dansk Firmaidrætsforbund
- Dansk Forening for Rosport
- Dansk Friluftsliv – forum for natur og friluftsliv
- Dansk Fritidsfiskerforbund
- Dansk Golf Union
- Dansk Islandshesteforening
- Dansk Kano og Kajak Forbund
- Dansk Kennel Klub
- Dansk Land-Rover Klub
- Dansk Legeplads Selskab
- Dansk Naturist Union
- Dansk Orienterings-Forbund
- Dansk Ornitologisk Forening
- Dansk Ride Forbund
- Dansk Sejunion
- Dansk Svæveflyver Union
- Dansk Ungdoms Fællesråd
- Dansk Vandrelaug
- Dansk Vandski Forbund
- Danske Baptisters Spejderkorps
- Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger
- Danske Naturister
- Danske Tursejlere
- De grønne pigespejdere
- De Gule Spejdere
- Det Danske Spejderkorps
- DK-Camp
- DK Camping Club
- Dyrenes Beskyttelse
- FDF, Frivilligt Dreng- og Pige-Forbund
- Folkeferie.dk
- Forenede Danske Motorejere
- Geografforbundet
- Havkajakroerne
- KFUM-Spejderne i Danmark
- Kolonihaveforbundet for Danmark
- Kongelig Dansk Aeroklub
- LandboUngdom
- Landsforbundet DUI-Leg og Virke
- Landsforeningen af Ungdomsskoleledere
- Landsforeningen Frie Børnehaver og Fritidshjem
- Landsforeningen Praktisk Økologi
- Miljøbevægelsen NOAH
- Modelflyvning Danmark
- Natur og Ungdom
- Naturvejlederforeningen i Danmark
- Samvirkende danske Turistforeninger
- Sct. Georgs Gilderne i Danmark
- Ungdomsringen
- VisitDenmark
- WWF Verdensnaturfonden

B-medlemmer (17):

Organisationer, institutioner eller personer, som ikke opfylder betingelserne for A-medlemmer, men som Friluftsrådet dog har betydelig interesse i at samarbejde med.

- Campingrådet
- Dansk Falkejagtklub
- Dansk Retursystem
- Dansk Turismefremme
- Danske Handicaporganisationer
- Danske Skov- og Landskabsingeniører
- Efterskoleforeningen
- Fiskeringen
- Foreningen Frie Fugle
- Foreningen Lydum Mølle
- Haveselskabet
- Kommunale Park- og Naturforvaltere
- Kongskilde Friluftsgård
- Ringkøbing-Skjern Museum
- Sagnlandet Lejre
- Sammenslutningen af Danske Småøer
- Zoologisk Have

Bestyrelse

Friluftsrådets bestyrelse består af repræsentanter fra medlemsorganisationerne. For at blive valgt skal man være opstillet af mindst én organisation og være på valg blandt alle stemmeberettigede deltagere på generalforsamlingen, som altid finder sted inden udgangen af april.

I 2010-11 bestod bestyrelsen af:

Lars Mortensen, København Ø – formand

Opstillet af KFUM-Spejderne i Danmark samt Danske Baptisternes Spejderkorps, Det Danske Spejderkorps, DUI-Leg og Virke, De grønne pigespejdere, og FDF, Frivilligt Dreng- og Pige-Forbund

Kirsten Nielsen, Græsted – næstformand

Opstillet af 4H og LandboUngdom

Jeppe Jørgensen, Sorø – næstformand

Opstillet af Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger

Nanna Ilmer, Kongens Lyngby

Opstillet af Dansk Kano og Kajak Forbund

Torben Kaas, Kokkedal

Opstillet af Danmarks Sportsfiskerforbund

Flemming Larsen, Kalundborg

Opstillet af Dansk Vandrelaug

Leif Nielsen, Odense

Opstillet af Danske Tursejlere

Erik Preisler, Skive

Opstillet af Danmarks Idræts-Forbund

Preben Schmidt, Esbjerg

Opstillet af Dansk Orienterings-Forbund

Flemming Torp, Valby

Opstillet af Ungdomsringen, Landsforeningen af Ungdomsskoleledere, Efterskoleforeningen, Landsforeningen Frie Børnehaver og Fritidshjem samt Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund

Egon Østergaard, Aulum

Opstillet af Dansk Ornitologisk Forening samt WWF-Verdensnaturfonden, Biologforbundet og Dyrenes Beskyttelse

● FORORD
● KREDSE

● POLITIK
● ADGANG

● FORMIDLING
● NATURVEJLEDNING

● BØRN OG NATUR
● UNDERVISNING

● INTERNATIONALT
● TIPS OG LOTTO

